

ÜLEMINEK KESTLIKULE
TURISMILE EESTI
TURISMISEKTORIS:
HETKEOLUKORD, EELDUSED,
MÕJU NING INVESTEERINGU-
JA TOETUSVAJADUSED

2023

HΛΛP
Consulting

Uuring valmis 2023. aastal Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimusel ja rahastusel.

Uuringu viis läbi Haap Consulting OÜ riigihanke viitenumberiga 252613 „Rohepöörde hetkeolukord, eeldused, mõju ja investeeringu- ning toetusvajadused turismisektorile 2022“ raames.

Uuringu autorid:

Karl Haljasmets

Ly Lõhmus

Age Toomla

Marleen Pedjasaar

Ekspertidena andsid uuringusse panuse Helen Sooväli-Sepping, Tiina Viin, Marika Kose ja Tarmo Pilving ning praktikandina aitas materjale koondada Elisabet Raig.

Küsitluse andmed kogus Norstat Eesti AS.

Fookusgrupi intervjuud tegi ja soovitusi aitas koostada Sustinere OÜ. Täname: Marko Siller, Markus Kivimägi ja Simone Sui.

Uuringu tegijad tänavad Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse turismiosakonda ja eelkõige Imbi Lepik-Martinsoni hea koostöö eest. Samuti täname kõiki küsitlusuuringus, fookusgrupi intervjuudes ja arutelupäevadel osalenud turismisektori asjaosalisi ning sektoriväliseid eksperte individuaalintervjuude eest. Veel avaldame tänu intervjuudes osalenud välisekspertidele: Romy Bacher (Šveitsi Turismiliit, Šveits), Peter Reelfs (Northflash, Rootsi), Tina H. Zakonjšek (GoodPlace Instituut, Sloveenia), Liisa Kokkarinen (Visit Finland, Soome), Andrus H. Nõmm (Uus-Meremaa) ja Linda Mannerby (Visit Sweden, Rootsi).

HAAP
Consulting

MAJANDUS- JA
KOMMUNIKATSIOONI-
MINISTEERIUM

SISUKORD

SISUKORD	3
KASUTATUD MÕISTED JA LÜHENDID.....	5
LÜHIKOKKUVÕTE	8
EXECUTIVE SUMMARY	11
SISSEJUHATUS.....	14
1. UURIMISSTRATEEGIA.....	16
1.1. Dokumendianalüüs ja riikide analüüs.....	16
1.2. Turismiteenuse pakkujate esindajate küsitlus.....	17
1.3. Fookusgrupid ja individuaalintervjuud	18
1.4. Arutelupäevad	19
2. DOKUMENDIANALÜÜS.....	21
2.1. Kestlik turism ja rohepööre: määratlus	21
2.2. Hetkeolukord: ülemaailmsed trendid ja arengusuunad.....	23
2.3. Kestliku turismi eesmärkide saavutamise hetkeolukord Eestis	27
2.4. Tulevik: muutused Euroopa ja Eesti regulatsioonides.....	29
3. TEISTE RIIKIDE KOGEMUS.....	35
3.1. Soome.....	36
3.2. Rootsi.....	41
3.3. Sloveenia.....	45
3.4. Šveits	48
3.5. Uus-Meremaa.....	52
3.6. Riikide parimate praktikate mõju analüüs.....	58
4. KESTLIKKUS EESTI TURISMIS.....	72
4.1. Valmisolek kestlikult tegutseda: teadlikkus, takistused ja tagajärjed.....	72
4.2. Kestlikkuse eesmärgid ning tegevused ja motivatsioon kestlikkuse saavutamiseks.....	82
4.3. Investeeringu- ja toetusvajadused.....	99
5. JÄRELDUSED.....	108
6. ETTEPANEKUD JA SOOVITUSED	110
6.1. Sissejuhatus.....	110
6.2. Teadlikkus ja koostöö.....	112
7.1. Riigi eeskuju ja turismistrateegia	122
7.2. Majanduskeskkond ja taristu	126
VIIDATUD ALLIKAD.....	134
LISAD.....	142
Lisa 1. Ankeetküsitlus.....	142

Lisa 2. Küsitluse läbiviimise ja valimi ülevaade.....	147
Lisa 3. Individuaalintervjuudel osalenud.....	148
Lisa 4. Intervjuukavad.....	149

KASUTATUD MÕISTED JA LÜHENDID

Mõiste	Ingliskeelne vaste	Selgitus
Kestlik turism	<i>Sustainable tourism</i>	(ka säästev, jätkusuutlik) turism, mis võtab täielikult arvesse praegusi ja tulevase majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnaga seotud mõjusid, mis rahuldavad külastajate, sektori, keskkonna ja sihtkoha kogukondade vajadusi. (UNWTO & UNEP 2005)
Rohepööre	<i>Green Transition</i>	on arengusuund, mis seab eesmärgiks muuta riikide majandused minimaalse keskkonnamõjuga kaasaegseteks ja konkurentsivõimelisteks majandussüsteemideks. (Cheba jt 2022)
Säästva arengu eesmärgid	<i>Sustainable Development Goals</i>	maailma riigipeade ja valitsusjuhtide vastu võetud ÜRO säästva arengu kavaga „Agenda 2030“ kokku lepitud 17 eesmärki, mis keskenduvad nii majandusliku ja sotsiaalse olukorra kui ka keskkonna parandamisele: kava sihiks on kaotada vaesus ja tagada kõigile hea elukvaliteet, võttes arvesse looduskeskkonna võimekust. Eestis viiakse neid eesmärke ellu pikaajalise strateegia „Eesti 2035“ alusel koostatud valdkonna arengukavades ja programmides. (Riigikantselei 2023)
Turismiteenuse pakkuja	<i>Tourism service provider</i>	ettevõtte või asutus, mis pakub turismiteenuseid: reisieetevõtja teenuseid; giiditeenuseid; sõitjateveo teenuseid; majutus- ja toitlustusteenuseid; spaa- ja taastusraviteenuseid; konverentsiteenuseid; meelelahutusteenuseid, sh muuseumid, atraktsioonid, teemapargid, kultuuri- ja spordisündmused; aktiivse puhkuse ja rekreatsiooni teenuseid. (Põhineb hankedokumendi tehnilises kirjelduses toodud mõiste selgitusel)

Lühend	Selgitus
CO ₂	Süsihappegaas
CPSC	Kestliku Arengu Kogukonnaprogramm Soomes (CPSC Community Programme)
DMO	Sihtkoha juhtimisorganisatsioon (Destination Management Organization)
ECEAT	Soome Öko-agroturismi Ühing (Finnish Eco-Agrotourism Association)
EIS	Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus
EL	Euroopa Liit

ETIS	Euroopa turismiindikaatorite süsteem (European Tourism Indicator System)
GSTC	Üleilmne Kestliku Turismi Nõukogu (Global Sustainable Tourism Council)
ITP	Sektori ümberkujundamise kava Uus-Meremaal (Industry Transformation Plan)
LULUCF	Maakasutus, maakasutuse muutus ja metsandus (Land Use, Land-Use Change and Forestry)
Kliim	Kliimaministeerium
MBIE	Uus-Meremaa ettevõtluse-, innovatsiooni- ja tööhõiveministeerium (Ministry of Business, Innovation & Employment)
MKM	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
OECD	Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (Organization for Economic Co-operation and Development)
PAN	Arktika loodusnähtuste projekt Soomes (Phenomena of Arctic Nature)
RMK	Riigimetsa Majandamise Keskus
RTO	Piirkondlik turismiorganisatsioon Uus-Meremaal (Regional Tourism Organization)
SALAR	Rootsi kohalike omavalitsuste ja piirkondade liit (Swedish Association of Local Authorities and Regions)
SDG	Säästva arengu eesmärgid (Sustainable Development Goals)
SECO	Šveitsi majandusministeerium (State Secretariat for Economic Affairs)
SG	Sloveenia kestlikkuse tunnustus (Slovenia Green)
SKT	Sisemajanduse kogutoodang
ST	Šveitsi turismiamet (Switzerland Tourism)
STB	Sloveenia turismiamet (Slovenian Tourist Board)
STF (Rootsis)	Rootsi turistide liit (Swedish Tourist Association)
STF (Soomes)	Soome kestliku turismi programm ja märgis (Sustainable Travel Finland)
STF (Šveitsis)	Šveitsi turismiliit (Swiss Tourism Federation)
TEN-T	Üle-euroopaline transpordivõrk (Trans-European Transport Network)
TIA	Uus-Meremaa turismiliit (Tourism Industry Association)
TNZ	Uus-Meremaa turismiamet (Tourism New Zealand)
TSC	„Turismi kestlikkuse lubadus“ Uus-Meremaal (Tourism Sustainability Commitment)
TTJA	Tarbijakaitse ja tehnilise järelevalve amet
UNCTAD	ÜRO Kaubandus- ja Arengukonverents (United Nations Conference on Trade and Development)
UNEP	ÜRO Keskkonnaprogramm (United Nations Environment Programme)
UNESCO	Ühinenud Rahvaste Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

UNWTO	Maailma Turismiorganisatsioon (United Nations World Tourism Organization)
VF	Soome turismiamet (Visit Finland)
VS	Rootsi turismiamet (Visit Sweden)
WTTC	Maailma Reisi- ja Turisminõukogu (World Travel & Tourism Council)
ÜRO	Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

2. DOKUMENDIANALÜÜS

Dokumendianalüüs loob uuringule tausta, andes ülevaate kestliku turismi olukorrast ja aluse järeltöötlamiseks. Peatükk koosneb neljast osast, keskendudes kestlikkuse ja rohepöörde käsitlustele konteksti loomiseks, kestliku turismi trendidele ja arengusuundadele laiemalt, olukorrale Eestis ning muutustele sektoris tuleviku vaates. Analüüs põhineb rahvusvahelistel ja kohalikel raportitel, juhendmaterjalidel ja regulatiivsetel dokumentidel ja ülevaadetel.

2.1. Kestlik turism ja rohepöore: määratlus

„Lihtsustatult öeldes on kestlik turism sihtkoha kogukonda ja keskkonda väärtustav ja lisandväärtust pakkuv tegevus.“ (Sooväli-Sepping 2022)

Uuringus on oluline defineerida, mida peame silmas, kui räägime kestlikust turismist ja rohepöördest turismis, ning kuidas need kaks mõistet omavahel suhestuvad. Üldistades saab öelda, et kestlik turism on turism, mis toetab looduse ja kultuuripärandi säilimist ning kohalike elanike heaolu, võttes arvesse oma keskkondlikku, ühiskondlikku ja majanduslikku mõju ([Puhka Eestis 2022](#), [UNWTO](#), „[Tourism in the 2030 Agenda](#)“). Rohepöore kujutab endast juba konkreetseid plaane ja samme, kuidas turismi kestlikuks muuta. Dokumendianalüüsi fookus tuleneb rohepöörde ja sellega seotud aruannete ning regulatsioonide rõhuasetusest keskkonnateemadele.

Kestlik (ka jätkusuutlik või säästev) **turism**³ on laias plaanis turism, mis võtab täielikult arvesse oma tänast ja tuleviku majanduslikku, ühiskondlikku ja keskkondlikku mõju ning külastajate, turismisektori, keskkonna ja sihtkoha kogukondade vajadusi ([UNWTO & UNEP 2005](#)). See definitsioon viitab kõigi sektoris tegutsejate vastutusele – nii turismiteenuse pakkujate kui ka turistide tegevuse mõjule. Samuti osutab see ÜRO Maailma Turismiorganisatsiooni (UNWTO) ja Keskkonnaprogrammi (UNEP) käsitlus turismi arendamise keskkonnaalastele, majanduslikele ja sotsiaalkultuurilistele aspektidele ning rõhutab, et nende kolme mõõtme vahel tuleb luua sobiv tasakaal, tagamaks turismi pikaajaline kestlikkus. Kestlik turism pole turismi alaliik, vaid on iseenesest sektori ja sektoris tegutsejate püüdlus vähendada negatiivseid mõjusid ja suurendada positiivseid ([GSTC](#), „[What is Sustainable Tourism?](#)“).

UNWTO (2021) määratluse järgi kestlik turism:

- kasutab keskkonnaressursse optimaalselt, toetades olulisi ökoloogilisi protsesse ning hoides looduspärandit ja bioloogilist mitmekesisust;
- austab sihtkoha kogukondade sotsiaalkultuurilist autentsust, hoiab nende loodud ja elavat kultuuripärandit ja traditsioonilisi väärtusi ning aitab kaasa kultuuridevahelisele mõistmisele ja sallivusele;
- kindlustab elujõulise ja pikaajalise majandustegevuse, võimaldades kõigile huvirühmadele õiglaselt jaotatud sotsiaalmajanduslike kasusid, sh stabiilseid töökohti, sissetuleku teenimise võimalusi ja sotsiaalteenuseid sihtkoha kogukondadele, ning aidates kaasa vaesuse leevendamisele.

³ Kasutame läbivalt põhiliselt terminit „kestlik turism“ ja „kestlikkus“ (turismis) ning väldime selguse mõttes sünonüüme „jätkusuutlik“, „säästev“ ja vahel kasutatav „vastutustundlik“ turism, v.a kui tegemist on eestikeelse materjali tsiteerimisega.

Rohepööre on arengusuund, mis seab eesmärgiks muuta riikide majandused minimaalse keskkonnamõjuga kaasaegseteks ja konkurentsivõimelisteks majandussüsteemideks. See hõlmab mitmeid erinevaid aspekte, alustades ilmsetest muutustest olemasolevate loodusvarade kasutamise viisis keskkonnasõbralike tehnoloogiate arendamise kaudu kuni muutusteni pädevuses ja sotsiaalses teadlikkuses, sh vajadus arendada nn rohelisi oskusi. ([Cheba jt 2022](#))

Euroopa Liidu kontekstis viitab rohepööre eeskätt Euroopa uuele kasvustrateegiale „Euroopa roheline kokkulepe“ (European Green Deal) ja seadusandlikule pakatile „Eesmärk 55“ (Fit for 55) ([Euroopa Komisjon 2022a](#), [Euroopa Komisjon, „Green Transition“](#)). Esimene seab eesmärgiks saavutada ELis 2050. aastaks kliimaneutraalsus ning johtuvalt teeb teine ettepanekud seadusandluseks, mh vähendamaks ELi kasvuhoonegaaside (KHG) heidet 2030. aastaks 55%. Liikmesriigid töötavad välja vastavaid õigusakte, millel saab olema suur mõju kestlikule turismile üleminekul. ([Euroopa Komisjon 2022a](#), [2022b](#), [2023](#))

Rohepöörde ja kestliku arengu üks tähtsamaid alusdokumente on ÜRO säästva arengu kava „2030 Agenda“, mis sisaldab **säästva arengu eesmäärke** (SDG-d). Kokku 17 eesmärki keskenduvad nii majandusliku ja sotsiaalse olukorra kui ka keskkonna parandamisele: kava sihiks on kaotada vaesus ja tagada kõigile hea elukvaliteet, võttes arvesse looduskeskkonna võimekust. „2030 Agenda“ viiakse Eestis ellu pikaajalisest strateegiast „Eesti 2035“ lähtuvate valdkonna arengukavade ja programmide alusel. ([Riigikantselei 2023](#))

Maailma Turismiorganisatsiooni hinnangul saab turismisektor panustada kõigi 17 eesmärgi saavutamisse. Otseselt on turism ära märgitud eesmärkide 8 (kaasav ja säästev tööhõive ja majanduse areng), 12 (säästev tootmine ja tarbimine) ja 14 (säästev ookeanide ja veekogude majandamine) väiksemates sihtmärkides:

- sihtmärk 8.9: „Töötada välja ja rakendada 2030. aastaks säästva turismi edendamise tegevuspoliitikat, et luua töökohti ja propageerida kohalikku kultuuri ja tooteid.“;
- sihtmärk 12.b: „Töötada välja ja rakendada vahendid, mille abil mõõta säästva arengu mõju säästvale turismile, mis loob töökohti ja propageerib kohalikku kultuuri ja tooteid.“;
- sihtmärk 14.7: „Suurendada 2030. aastaks majanduslikku kasu, mida väikesed arenevad saareriigid ja vähim arenenud riigid saavad mereressursside säästvast kasutamisest, sealhulgas säästvast kalandusest, vesiviljelusest ja turismist.“ ([Riigikantselei 2023](#), [UNWTO, „Tourism in the 2030 Agenda“](#))

Rahvusvaheline kestliku turismi eestvedajaid koondav ja parimate tavade näitel kestlikkust propageeriv Sustainability Leaders United leiab, et turismisektor saab kindlasti kaasa aidata ka eesmärkide 1 (vaesuse kaotamine), 5 (soolise võrdõiguslikkuse tagamine ja naiste võimestamine), 10 (ebavõrdsuse vähendamine riikides ja riikide vahel), 11 (kestlikud linnad ja asulad), 13 (kliimamuutustega võitlemine) ja 15 (metsade säilitamine ja elurikkuse kaitsmine) saavutamisele ([Sustainability Leaders United, „How Tourism Can Contribute to UN Sustainable Development Goals“](#)). **Eesti Turismistrateegia 2022–2025** keskendub aga eelkõige eesmärkidele 8, 9 (ehitada kohanev ja vastupidav taristu ning toetada kestliku tööstuse arengut ja edendada innovatsiooni), 11, 12, 13 ja 17 (tugevdada kestliku arengu meetmete elluviimist ja elavdada üleilmset koostööd). Seega on Eesti turismisektori jaoks turismistrateegia elluviimisel olulisimad just viimati nimetatud eesmärgid (nende täitmisest saab rohkem lugeda kolmandas alapeatükis „Olukord Eesti turismisektoris“). ([MKM 2022](#), [Riigikantselei 2023](#))

2.2. Hetkeolukord: ülemaailmsed trendid ja arengusuunad

„Tulenevalt tervisekriisist ning sõjaolukorrast Euroopas on turismisektor läbi tegemas suuri muutusi ning seepärast tuleb arvestada kestliku turismi arendamisel tervise- ning sotsiaalpoliitilist mõju turismisektorile.“ (Sooväli-Sepping 2022)

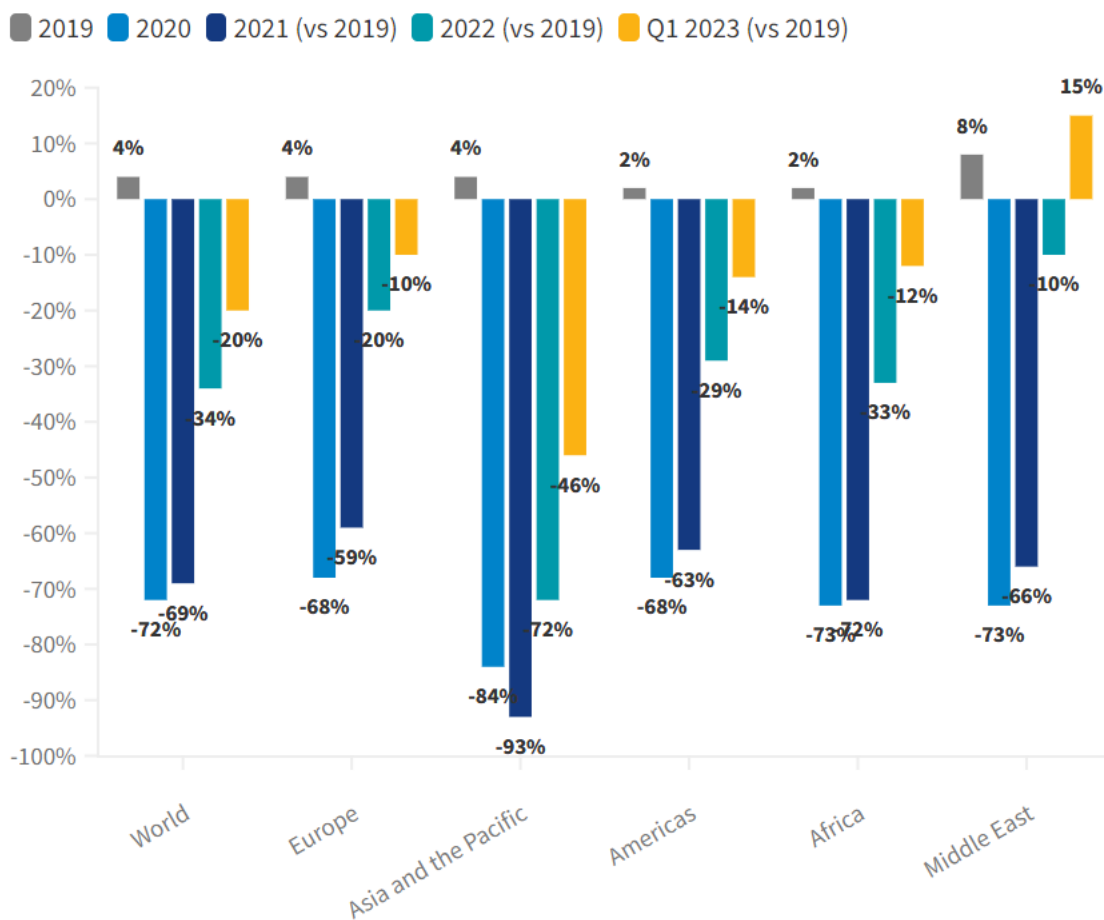
Turismisektor on viimastel aastatel olnud turbulentsis ning see on avaldanud suurt mõju riikide majandustele. Teisalt on see selgelt näidanud turismi olulisust paljude riikide majandustes ning toonud esile sektori teatavad universaalsed ja laiaulatuslikud probleemid. Ehkki turisminõudlus on hakanud pandeemia järel taastuma, on sektoril ees uued katsumused ja tasakaalu asemel kõneldakse vastupidavusest ning kohanemisvõimest. Siinkohal on analüüsitud, millised kitsaskohad turismis praegu ja lähitulevikus valitsevad ning regulatsioone, mis rohepöört turismis suunavad.

Maailma Turismiorganisatsioon defineerib turismisektori peamised tulevikuväljakutsed järgmiselt:

- Majandus-, tervise- ja geopoliitilised vastutuuled võivad 2023. aastal pidurdada rahvusvahelise turismi püsivat taastumist ja kõigutada kindlustunnet;
- Ekspertkomisjoni (UNWTO Panel of Tourism Experts) 2022. aasta uuringu kohaselt on keeruline majanduskeskkond, sealhulgas kõrge inflatsioon ja intressimäärad, nafta ja toiduainete hinnatõus ning hirm ülemaailmse majanduslanguse ees, jätkuvalt peamisteks turismi taastumist mõjutavateks teguriteks;
- Lisaks kujutab endast riski ka jätkuv ebakindlus, mis tuleneb Venemaa agressioonist Ukraina vastu ja muudest süvenevatest geopoliitilistest pingetest, COVID-19-ga seotud terviseprobleemidest ning tööjõupuudusest. ([UNWTO 2023a](#))

OECD (2022) turismitrendide ja -poliitika raportis nenditakse, et koroonapandeemia tagajärjed ja Ukraina sõda on tekitanud turismisektoris arengupausi ehk ollakse n-ö taastusrežiimis. Euroopas on 2022. aastal turisminõudlus küll kiirelt taastunud, ent tõenäoliselt on inflatsiooni ja majanduse aeglase toibumise mõjusid näha alles 2023. aastal. Kulude tõus ja (oskusliku) tööjõu puudus võivad pidurdada liikumist vastupidavama, kestlikuma ja kaasavama turismi suunas. ([OECD 2022, „Kokkuvõte“](#), [UNWTO 2023b](#)) See-eest kirjeldatakse OECD raportis taastumise perioodi kui aega, mis pakub rohkeid võimalusi muuta sektori struktuuri ja väärtusi, rakendades kestlikumaid ärimudeleid, mis oleksid õiglasemad ja kaasavamad. Ühtlasi märgitakse, et majanduskasvule orienteeritud mudelist tuleks liikuda konkurentsivõimelise, kestliku, digitaalse ja kaasava tuleviku suunas. Kiiremas korras on vaja kasutusele võtta kliimamuutustega toimetulekuks vajalikke leevendamis- ja kohanemismeetmeid, mis nõuab valitsuste sekkumist ja regulatsioone, et turismi struktuur ümber kujundada. ([OECD 2022, „Kokkuvõte“](#), [2022, „OECD Tourism Trends and Policies“](#))

UNWTO 2023. aasta stsenaariumide põhjal võib rahvusvaheliste turistide saabumiste arv jõuda 2023. aastal 80–95%-ni pandeemia-eelsest tasemest. Samas leiab OECD ([2022, „Kokkuvõte“](#)), et rahvusvahelise turismi täielik taastumine võib kesta 2025. aastani või kauem. Seda mõjutavad enim majanduse aeglustumise ulatus, Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas reisimise pandeemiajärgne taastumine ning sõda Ukrainas. Alloleval joonisel (Joonis 1) on näha rahvusvaheliste turistide arvu muutus eri regioonides aastatel 2020–2022 võrreldes pandeemia-eelse tasemega ([UNWTO 2023b](#)).

Joonis 1. Rahvusvaheliste turistide arvu muutus võrreldes pandeemia-eelse tasemega (UNWTO 2023b)

Tulevikku silmas pidades on OECD hinnangul esmatähtis astuda samme majanduse taastumise keskkonnasäästlikumaks muutmiseks ja kliimamuutustele reageerimiseks, rakendada leevendamise- ja kohanemismeetmeid, sh rahastamine ja investeeringud turismi turgutamiseks. Samal ajal tuleb tagada, et sektor saaks võimalikult palju kasu digipöördest, ning võimaldada ligipääs oskustele ja taristule. Sellest tulenevalt on OECD võtmesõnumid poliitika kujundamiseks järgmised:

- edendada integreeritud, paindlikku ja tulevikku suunatud turismipoliitikat, et kiirendada taastumist, rohe- ja digipööret ning arendada säilenõtkust tulevikuprobleemidele reageerimiseks ja nendega kohanemiseks;
- suurendada turismi ökosüsteemi vastupidavust, sh edendada ettevõtluskeskkonda VKEdele edu tagamiseks, julgustada koostööd sektoris ja huvigruppidega, et muuta sektor tugevamaks ja kestlikumaks, toetada kestlikke ja mitmekesiseid sihtkohti ning koguda kvaliteetseid ja võrreldavaid andmeid ja luua andmetel põhinevaid häid tööriistu;
- edendada turismi „rohelist“ taastumist, sh töötada välja pikaajalised kestlikkuse eesmärkide ja tegevusplaanidega strateegiad, rakendada teaduspõhist poliitikat suure mõjuga sekkumiste eelistamiseks, arendada teadlikkust kliimamuutustest ja võimekust töötada välja uuenduslikke lahendusi, võimaldada kestlikke reisivalikuid ja aidata turismiteenuse pakkujatel vähendada keskkonnamõju ning võimendada valitsuse osalust rohepöörde kiirendamises. (OECD 2022, „Kokkuvõte“)

Euroopa Komisjoni (2022a) rohe- ja digipöörde üleminekujuhistes turismisektorile on ühe olulisema kestliku turismi tagamise meetodina nimetatud **huvirühmade koostööd**, kuhu peaksid olema kaasatud:

- avaliku ja erasektori organisatsioonid;
- kohalikud tootjad ja teenuseosutajad;
- kultuuri- ja loomesektor;
- kohalikud ametiasutused;
- turismikorralduse organisatsioonid ja kohalikud ühendused;
- kohalikud elanikud.

Ka külastajatel peaks olema võimalus anda infot, et külastajakogemust parandada, arvestades samal ajal külastatava kogukonna vajadusi ja huvisid. (Euroopa Komisjon 2022a)

OECD 2022. aasta turismitrendide ja -poliitika raportis rõhutatakse samuti huvirühmade laialdase koostöö ja kohalike turismiteenuse pakujate kaasatuse tähtsust. Nimelt tuleks OECD sõnul kestliku turismi probleeme lahendada kohalikul, et tegeleda süvitsi sihtkohapõhiste spetsiifiliste vajadustega. (2022, „OECD Tourism Trends and Policies“) Koostööpõhisele juhtimisele rõhub ka Maailma Turismiorganisatsioon, kelle sõnul nõuab kestlik turismiarendus kõigi huvirühmade teadlikku osalust ning tugevat poliitilist juhtimist, et tekitada ühine arusaamine ning laialdane kaasatus. Kestlik turism peaks tagama turistide rahulolu ja sisukad kogemused, tõstes samal ajal teadlikkust kestlikkusest ja edendades kestlikke lahendusi. (UNWTO, „Sustainable Development“)

2.2.1. Rohepöörde suunad Euroopa turismis

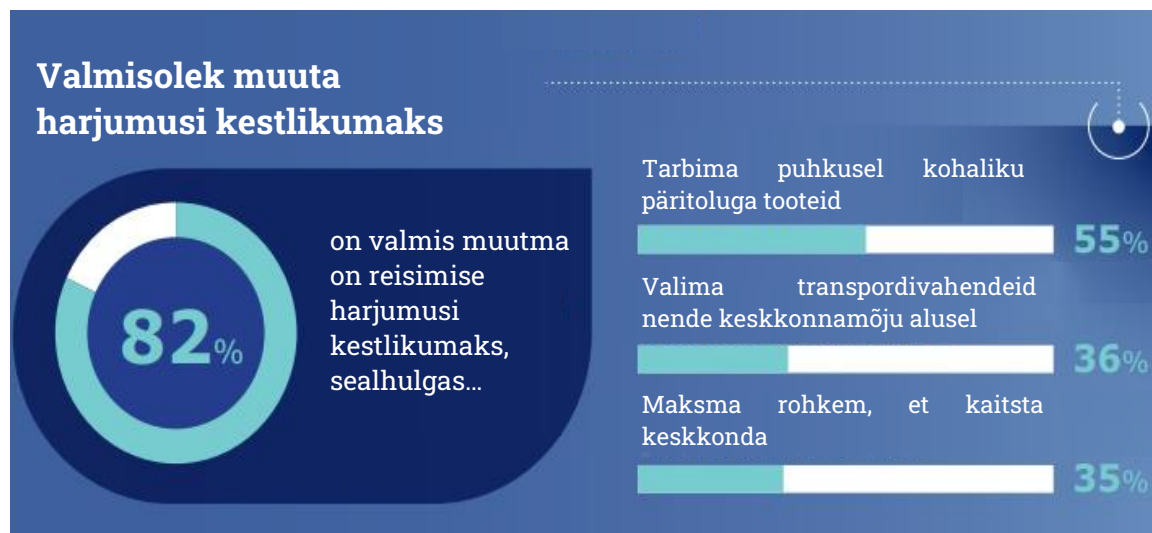
Turismi üleminekujuhised (Euroopa Komisjon 2022a) käsitlevad sektori peamisi **eesmärke ja tegevusi** seoses Euroopa rohelise kokkuleppega, keskendudes rohepöördele, digipöördele ja sektori vastupanuvõime suurendamisele. Kaks kõige kaalukamat teemat on kestlik liikuvus ja ringmajandus turismis. Kestliku liikuvuse alla kuuluvad reisijateveo ettevõtete kasvuhoonegaaside vähendamine ja raudtee atraktiivsuse suurendamine. Mitmekülgsed ja laialdaselt kättesaadavad kestlikud transpordivõimalused võivad oluliselt soodustada turismi rohepööret. Ringmajandus turismis hõlmab kohaliku tooraine kasutamist, toidujäätmete vähendamist ja üldist jäätmete liigiti kogumist. (Euroopa Komisjon 2022a, 2022b)

OECD (2022, „OECD Tourism Trends and Policies“, lk 84) raportis pakutakse välja konkreetsed suunised rohepöörde edendamiseks turismisektoris:

- kestlikud kohalikud tooted ja sihtkoha arendus, et rahuldada keskkonnateadlike ja looduslembeste turistide nõudlust;
- üleminek kohalikule turismile, et vähendada heitgaase ja mitmekesistada kohalikku pakkumist;
- kaugtöö ja töö paindlikumaks muutmine, et tõsta pikemaajaliste külastajate arvu;
- sihtkohtade koordineeritum juhtimine, et mõista paremini nõudluse ja pakkumise vahekorda ning suunata investeringuid;
- innovaatilised ärimudelid, et täiendada teadmisi ning olla digitaalsem, paindlikum ja kaasavam;
- enam koostööd valitsuse ja erasektori vahel.

Raportis tuuakse Eestit esile hea riikliku rohepöörde elluviijana nii Turismistrateegia 2022–2025 kui ka Rail Balticu projekti näitel ([2022. „OECD Tourism Trends and Policies“](#), lk 98, 102).

Lisaks normatiividele kujundab turismitrende suurel määral ka **tarbija teadlikkus ja soov**. Euroopa Komisjon ([2022a](#)) rõhutab vajadust rahuldada turistide nõudlust kestliku turismi järele, viidates 2021. aastal läbi viidud ja avaldatud Eurobaromeetri uuringule nr 499. Uuringu järgi (Joonis 2) on 82% Euroopa elanikest valmis muutma oma reisimisharjumusi kestlikumaks. Küsitlusele vastanud on puhkusel viibides enim valmis tarbima kohalikku päritolu tooteid (55% vastanuist), vähendama jäätmeid ja veetarbimist (48%), reisima väljaspool hooaega (42%) või vähem külastatavatesse sihtkohtadesse (41%) ning valima transpordiviise nende ökoloogilise mõju alusel (36%) ([Euroopa Komisjon 2021a](#)).

Joonis 2. Eurobaromeetri uuring „Eurooplaste hoiakud turismi suhtes“ ([Euroopa Komisjon 2021a](#))

Eurobaromeetri uuring näitab, et suurem osa eurooplasi on reisides valmis üle minema kestlikumatele tarbimisharjumustele. Samas on eestlaste osakaal, kes on valmis muutma oma harjumusi kestlikumaks, Euroopa keskmisest madalam: 51% eestlastest on valmis tarbima kohalikku päritolu tooteid, 20% on valmis valima transpordiviise keskkonnamõju alusel ja 22% eestlastest on nõus maksma rohkem, et kaitsta loodust. ([Euroopa Komisjon 2021a](#)) See viitab, et Eestis on veel arenguruumi inimeste teadlikkuse tõstmises kestlikust turismist. Samas lähenesid mitmed siinse uuringu riikide analüüsi raames intervjueeritud eksperdid nõudluse küsimusele⁴ kahtlvalt, sest uuringutest nähtub küll turisti soov valida kestlikumad pakkumised, kuid see ei avaldu tihti tarbijakäitumises.

2.2.2. Digipööre ja kestlik turism

OECD liikmesriikide üks prioriteetne valdkond on turismisektori digitaliseerimine. Digitehnoloogiad pakuvad laiaulatuslikke võimalusi muuta turismipakkumised tarbijatele kättesaadavamaks, tõsta tootlikkust ning liikuda kestlikuma ja kaasavama tuleviku poole. Digipöörde käigus digitaliseeritakse turismis mitmed protsessid, näiteks broneeringute tegemine, viisade taotlemine, turvalisuse tagamine (nt COVID-19 digitaalse vaktsiinipassi kasutuselevõtt), aga ka andmehaldus, sh andmete kogumine, analüüsimine ja jagamine. Digipööre võimaldab seega sujuvamat reisimist

⁴ Küsisime ekspertidelt, kas on märgata nõudluse kasvu kestliku turismi ja/või vastava riikliku kestlikkuse märgisega toodete järele.

ning efektiivsemat ärikorraldust. (2022, „[OECD Tourism Trends and Policies](#)“, lk 45, [UNWTO](#), „[Digital Transformation](#)“)

Samuti pakub digitaliseerimine võimalusi leida lahendusi sektorit tervikuna puudutavatele küsimustele, nagu rohepööre ja kestlik turismikorraldus (2022, „[OECD Tourism Trends and Policies](#)“, lk 45). Näiteks võimaldavad digilahendused eristada kestlikkuse märgisega turismiteenuse pakkujaid ja märkida, millistes tegevustes nende kestlikkus väljendub. Majutuse broneerimise veebiplatvorm Booking.com on välja töötanud kestlikkuse märgise, mis võimaldab majutusasutustel hinnata oma viie suurima jalajäljega tegevusvaldkonna keskkondlikku ja sotsiaalset mõju: prügimajandus, energiakasutus ja kasvuhoonegaaside emissioon, veekasutus, kohalike kogukondade toetamine ning looduskaitse ([Booking.com](#), „[Travel Sustainable](#)“). Reisija saab seega platvormil soovi korral valida kestlikkuse märgis(t)ega, st kestlikult tegutsevate pakkujate vahel. OECD (2022, „[OECD Tourism Trends and Policies](#)“, lk 45) toob digitaliseerimise heaks näiteks Itaalia loodud digitaalse turismikeskuse ([Digital Tourism HUB](#)), mis sihib ühendada ja edendada riigi turismipakkumist, hallata paremini turismivooge ja edendada kestlikku turismi. Keskuse eesmärk on lahendada Itaalia turismiökosüsteemi killustatuse probleem, vähendada piirkondlikke erinevusi ja erinevate turisismihtkohtade ja -ettevõtete vahelist lõhet. Digipööre edendab nii konkurentsivõimekust turismiteenuse pakkujate seas kui ka võrdseid võimalusi tööjõu hulgas, tõstes teenusepakkujate vahelise koostöö efektiivsust ning luues võimalusi marginaliseeritud gruppidele – näiteks naistele, kes elavad suurematest linnadest eemal – pääseda tööle ([UNCTAD 2020](#)).

Euroopa Komisjon (2022a, lk 13) on digipöörde puhul rõhutanud turismiandmete jagamise tähtsust: turismi edendamiseks tuleb andmeid paremini ja uuenduslikumalt kasutada. Ent digitaliseerimisega kaasnevad uued katsumused, mida valitsused peavad arvesse võtma, sh suurendama küber- ja andmeturvet ning tehnilist tuge, eriti VKE-dele (2022, „[OECD Tourism Trends and Policies](#)“, lk 45, [UNWTO](#), „[Digital Transformation](#)“). Rahvusvahelised turismiteenuseid koondavad veebiplatvormid haldavad nende kaudu tehtud broneeringute ja otsingute andmeid ning turismiteenuste pakkujate juurdepääs neile andmetele on piiratud. Samas oleks just pakkujatel vajadus selliste nõudlust ja kliendiprofiile kajastavate andmete kasutamiseks, et kliendikogemust parandada. ([Euroopa Komisjon 2022a](#))

Turismi üleminekujuhistes on Euroopa Komisjon (2022a, lk 8) lisaks ühe andmetega seotud tegevusena esile toonud turismistatistika ja -näitajate täiustamise, mille jaoks on oluline vaadata läbi turismiandmete kogumise eeskirjad. See on komisjoni hinnangul tähtis, et lisada statistikasse majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnaalaseid kestlikkusega seonduvaid elemente ning parandada ametliku statistika koostamiseks vajalike andmete kättesaadavust. Euroopa Komisjon (2022a, lk 13) märgib veel, et turismiga seonduvate andmete jagamine avaliku ja erasektori vahel võib aidata luua uusi, uuenduslikke kestlikkust toetavaid turismiteenuseid (näiteks külastajate liikumine ja transport). Näiteks saaks andmete jagamise kaudu reaajas hallata paremini külastajate vooge, mille abil on võimalik vaatamisväärsuste juures rahvahulkasid juhtida.

2.3. Kestliku turismi eesmärkide saavutamise hetkeolukord Eestis

Eesti turismisektori raamdokument on [Turismistrateegia 2022-2025](#), mis võtab aluseks turismisektorit mõjutavad trendid: kestlik turism, digimine, turvalisus (seoses pandeemiaga), teadlikum ja nõudlikum tarbija ning rahvastiku heaolu kasv ja tervise olulisuse suurenemine. Turismisektori olukorrast ja trendidest lähtuvalt loob strateegia lühiajalise (2025) visiooni, mille hulka kuulub Eesti turismisektori elujõulisus ja kohanemisvõimelisus, sh sektori tarbija ootustega

kohanemine ja lisandväärtuse kasvatamine, tervikliku külastajateekonna ja kestliku turismitoote pakkumine, teadlike ning aega ja Eesti kultuuri- ja looduspärandit väärtustavate külastajate eelistamine jt. Ühtlasi rõhutab turismistrateegia järgnevat ÜRO säästva arengu eesmärkide olulisust kestliku turismi arendamisel Eestis:

- 8: Toetada jätkusuutlikku, kaasavat ja säästvat majandusarengut ning tagada kõigile inimestele inimväärne töö;
- 9: Ehitada vastupidav taristu, toetada kaasavat ja säästvat industrialiseerimist ja innovatsiooni;
- 11: Muuta linnad ja asulad kaasavaks, turvaliseks, vastupidavaks ja säästvaks;
- 12: Tagada säästev tarbimine ja tootmine;
- 13: Võtta kiiresti meetmeid kliimamuutuste ja nende mõjude vähendamiseks;
- 17: Tugevdada tegevuskava rakendamise meetodeid ja taaselustada säästva arengu alane ülemaailmne partnerlus. ([MKM 2022](#))

ÜRO säästva arengu eesmärgid viiakse Eestis ellu pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035” raames, mille tegevuste ja eesmärkide seisu kajastab Statistikaamet rakenduses Tõetamm ([Riigikantselei 2022, 2023](#)). Tõetamm on riigi oluliste näitajate mõõdupuu, mis võrdleb tulemusi kolme riikliku arengukava põhjal: 2005. aastal heaks kiidetud säästva arengu strateegia „Säästev Eesti 21”, 2021. aastal vastu võetud pikaajaline strateegia „Eesti 2035” ja Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2022–2023. Tõetammes on kokku 145 mõõdikut, mis jagunevad ühiskonna heaolu ja tegevust käsitleva viieteistkümneme haru vahel. Eesmärkide täitmist mõõdetakse kolmes kategoorias: roheline – eesmärk on täidetud või tulemus paranenud, kollane – eesmärgist mahajäämus, aga on liigutud oodatava tulemuse poole, punane – mahajäämus ja oodatava tulemuse poole ei liiguta. ([Tõetamm 2023](#)) Kestliku turismiga on seotud mitmed eesmärgid, näiteks siht vähendada kasvuhoonegaaside heitekogust, suurendada taastuvenergia osakaalu, suurendada ringlevate materjalide määra, soodustada kestlikke liikumisviise ja nende osakaalu suurendada jpm. Nimetatud eesmärkide poole liikumise seis on Tõetamme⁵ andmetel järgmine:

- Kasvuhoonegaaside netoheitkoguse eesmärk 2035. aastaks on kaheksa miljonit tonni CO² ekvivalenti aastas. Hetkel on eesmärk seisus kollane, sest 2020. a heitkogus (12,85 mln t) oli madalam eelnevast aastast (14,3 mln t), kuid kliimaministeeriumi andmetel on kasvuhoonegaaside heitkogus jälle suurenemas – 2021. aasta koguheid oli 15,6 mln tonni CO² ekvivalenti.
- 2035. aastaks on seatud eesmärk jõuda üle 55% taastuvenergia osatähtsuseni energia lõpptarbimises. 2020. aasta seisuga oli see 30,1%. Eesmärgi saavutamine on punases, kuna 2019. aastaga võrreldes langes taastuvenergia osakaal lõpptarbimises 1,6%.
- Üks keskkonnaharu eesmärgid 2035. aastaks on suurendada ringleva materjali määra kogu materjalikasutuses 30%-ni. Hetkel on eesmärgi täitmise seis punane, sest 2021. aastal oli ringleva materjali määr kogu materjalikasutuses 15,1% (vs 15,6% 2020. a).
 - Kuigi ringleva materjali määra suurendamise eesmärgi seis on punane, on Statistikaameti jäätmeid ja ringmajandust käsitlevates andmetes ka positiivseid trende. Näiteks 2021. aasta seisuga oli jäätmete taaskasutuse määr 69%, 13 404 tonni jäätmeid taaskasutati ning olmejäätmete ringlussevõtu määr oli 30,4%.
- Kestliku liikuvuse suurendamine on sätestatud eesmärgiga suurendada nende tööga hõivatud inimeste, kes käivad iga päev tööl ühissõidukiga, jalgrattaga või jalgsi, osakaalu

⁵ Rohepöörde trendid on hästi visualiseeritud ka Statistikaameti lehel: [Rohepöörde trendid | Statistikaamet](#).

2035. aastaks 55%-ni. 2021. aasta seisuga on nende tööga hõivatute osakaal 33,9%, mis on väiksem 2020. aasta omast (36,9%). Eesmärgi täitmise seis on hetkel punane. (Tõetamm 2023, Kliimaministeerium 2023)

Üks „Eesti 2035“ eesmärke on ka see, et Eesti oleks ülemaailmses säästva arengu raportis⁶ esimese 10 seas. Nii 2021. kui ka 2022. aastal oli Eesti 10. kohal. Seetõttu on ka eesmärgi täitmise seis roheline ning lähemalt uurides selgub, et kaks (4, 15) eesmärki 17st on täidetud ja kokku nelja (4, 5, 6, 15) eesmärgi täitmine on „järje peal“ ehk liigutakse plaanitud tempos. Vaadates ülalmainitud Eesti turismistrateegias rõhutatud säästva arengu eesmärke (8, 9, 11, 12, 13, 17), nähtub, et nende poole püüdlemisel on riigil veel parajalt väljakutseid ehk eesmärkide saavutamine praeguses tempos on ebapiisav:

- eesmärgi 8 täitmisega on riigil „jätkuvalt probleeme“, eeskätt on lausa langevas trendis töötajate põhiõiguste tõhus tagamine;
- eesmärgi 9 täitmisega on riigil „jätkuvalt märgatavaid probleeme“ – langevas trendis on teadus- ja arendustegevuse finantseerimine;
- eesmärgi 11 täitmisega on riigi „jätkuvalt probleeme“, langevas trendis on rahulolu ühistranspordiga;
- eesmärgi 12 täitmisega on riigil „jätkuvalt suuri probleeme“, langevas trendis on tootmisest tekkiva lämmastikuheite vähendamine ja importkaupades sisalduva lämmastikuheite vähendamine;
- eesmärgi 13 täitmisega on riigil samuti „jätkuvalt suuri probleeme“, nimelt on tõusuteel impordiga seotud süsinikuheite kogus;
- eesmärgi 17 täitmisega on riigil „jätkuvalt probleeme“, eeskätt ei tehta piisavalt edusamme ametliku arenguabi andmises. ([Sustainable Development Report 2022](#))

Kokkuvõtlikult võib öelda, et Eesti on kestliku arengu eesmärkide täitmisega heal järjel ning sama kehtib ka kestliku turismi kohta. Euromonitori 2022. aasta kestliku turismi indeksis on Eesti tõusnud 99 riigi seas muljetavaldavale 4. kohale (Euromonitor 2023). On näha, et mureküsimumustega tegeletakse, kuid arenguruumi veel jagub, eriti energeetika ja kestliku liikuvuse eesmärkide täitmisel. Lisaks üldistele arengukavadele on neil põhinevaid valdkondlikke strateegiaid ja tegevuskavasid vastu võetud mitmeid (nt „[Rohepöörde tegevusplaan 2023-2025](#)“ ja seal nimetatud [rohepöördesse puutuvad arengukavad](#)), mis suuremal või vähemal määral reguleerivad ka turismisektorit.

Kahtlemata mõjutab turism Eesti elu teisigi aspekte, seega reguleerivad turismi kui ettevõtlusharu Eestis ka muud strateegiad ja arengukavad. Lisaks eelnevalt esile toodud „[Eesti 2035](#)“ [säästva arengu strateegiale](#), mis seab Eesti ühiskonna arengusihid, otsib Eesti ühiskonna arenguküsimustele lahendusi [Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtlike arengukava 2021-2035](#).

2.4. Tulevik: muutused Euroopa ja Eesti regulatsioonides

Euroopas seonduvad paljud rohepöörde kohta käivad aktid, strateegiad, tegevused jms paketiga „Eesmärk 55“, milles on sätestatud, kuidas Euroopa Komisjon kavatseb Euroopa Liidus saavutada 2050. aastaks kliimaneutraalsuse ja vähendada 2030. aastaks kasvuhoonegaaside heidet 1990.

⁶ Säästva arengu indeksid: <https://dashboards.sdgindex.org/rankings> [10.02.2023].

aastaga võrreldes vähemalt 55%. „Eesmärk 55“ aluseks on Euroopa roheline kokkulepe, mille siht ongi kliimaneutraalsus. Pakett „Eesmärk 55“ on uute ELi õigusaktide ettepanekute kogum, millega EL ja selle 27 liikmesriiki kavatses saavutada ELi 2030. aasta kliimaeesmärgi. See hõlmab kavandatavaid õigusakte järgmistel teemadel:

- ELi heitkogustega kauplemise süsteem;
- jõupingutuste jagamise määrus;
- maakasutus ja metsandus (LULUCF);
- alternatiivkütuste taristu;
- piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism;
- kliimameetmete sotsiaalfond;
- algatused „REFuelEU Aviation“ ja „FuelEU Maritime“;
- sõiduautode ja kaubikute CO² heite normid;
- energia maksustamine;
- taastuvenergia;
- energiatõhusus;
- hoonete energiatõhusus. ([Euroopa Komisjon 2021b](#), [2022b](#))

Euroopa Komisjoni ([2022a](#)) turismi üleminekujuhistes on muuseas määratletud olulisemad seadusandlikud algatused, millega reguleeritakse avaliku- ja erasektori turismiorganisatsioonide rohepöoret. Need on eelkõige keskkonnahoidu puutuvatest strateegiatest ja eesmärkidest tulenevad direktiivid, eeskirjad ja muud regulatiivsed juhised või ettepanekud. Alljärgnevalt toome välja, millised neist võiksid olla Eesti turismisektori jaoks olulisemad ja milline on nende potentsiaalse mõju turismiteenuse pakkujatele.

- Euroopa Liidu toidu raiskamise mõõdikute⁷ ning toidujäätmete vähendamise siduvate eesmärkide kavandamine, lähtudes Talust Taldrikule strateegiast⁸, mille eesmärk on õiglase ja keskkonnasõbralike toidusüsteemide loomine.

Üks olulisemaid praktilisi mõjusid turismiteenuse pakkujatele on asjaolu, et kohalikud omavalitsused peavad hiljemalt 31. detsembriks 2023 korraldama biojätmete liigiti kogumise tekkekohalt juhul, kui jäätmeid kohapeal ei kompostita. Turismiteenuse pakkujatele toob see kaasa nii kohustusi kui ka kulusid. Esiteks, ettevõtted peavad arvestama lisakuludega, mis tekivad seoses biojätmete konteineri hankimise ja regulaarse tühjendamisega. Teiseks, juhul kui ettevõtted eelistavad jäätmeid kohapeal kompostida, on vaja vormistada [jäätmekäitleja registreering](#) ning osta või ehitada nõuetele vastav komposter. Lisaks võib see regulatsioon pikemas perspektiivis kaasa tuua toidujäätmetega seotud aruandluskohustuse. Kuigi täpsed nõuded pole veel selged, on oodata, et Eesti peab [esitama aastaaruandeid](#) toidujäätmete tekke kohta, mis võib mõjutada (vähemalt alguses) ka turismisektori suuremaid ettevõtteid. Tuleb märkida, et 2023. aasta sügisel ei ole veel päris selge, kuidas hakkab aruandlus praktikas välja nägema.

- direktiivi (EL) 2019/904⁹ kohaselt vähendada ühekorraplasttoodete kasutust ning ringmajanduse tegevuskava¹⁰ alusel asendada toidlustussektoris ühekorrapakendid, -nõud ja -söögiiristad korduvkasutatavate toodetega.

⁷ Elurikkuse strateegia aastani 2030 (europa.eu): https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_et [30.09.2023].

⁸ Food waste measurement (europa.eu): https://food.ec.europa.eu/safety/food-waste/eu-actions-against-food-waste/food-waste-measurement_en [30.09.2023].

⁹ EUR-Lex - 32019L0904 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

¹⁰ EUR-Lex - 52020DC0098 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

See direktiiv mõjutab kõige enam ürituste korraldajaid ja toitlustusteenuse pakkujaid turismisektoris. [Alates 1. jaanuarist 2024](#) on avalikel üritustel kohustus kasutada toidu ja joogi serveerimiseks korduskasutatavaid nõusid ja söögiriistu. On oodata, et lähiaastatel laieneb see regulatsioon kogu toitlustussektorile, mis tähendab ettevõtetele esialgu lisainvesteeringuid, et tagada nõutav korduvkasutus.

- meretranspordis taastuvkütuse ja/või vähese CO² heitega kütuste kasutamise ettepanek¹¹.

Meie hinnangul puudutab see [direktiiv](#) Eestis eelkõige neid suurettevõtteid, mis on seotud meretranspordiga ja tegelevad reisijate veoga üle 5000-tonnise kogumahutavusega laevadega. See tähendab, et need laevaomanikud (kui nad ei ole seda juba teinud) peavad investeerima erinevatesse uuendustesse, et tagada oma laevade mootorite ja kütusesüsteemide ühilduvus alternatiivsete kütustega. Lisaks suureneb neil ettevõtetel aruandluskohustus, et tõendada vastavust kehtestatud heitmete piirmääradele.

- TEN-T võrgustiku edendamine piiriüleste raudtee-reisijateveo teenuste abil, et tagada jätkusuutlikum reisimine¹².

Siinjuures võib uurimismeeskond välja tuua võimaliku kaudse positiivse mõju, sest piiriülese taristu arendamine ELi piires peaks kohaliku turismisektorit elavdama, pakkudes välisturistidele uusi võimalusi Eestit külastada. Raudtee väljaarendamisest võiksid eeskätt võita turismiteenuse pakkujad Pärnu-, Rapla- ja Harjumaal, kuna just neid maakondi läbib planeeritav raudteetrass.

- hoonete energiatõhususe direktiivi¹³ läbivaatamine, et 2027. aastast oleksid uued üldkasutatavad hooned heitevabad ning alates 2030. aastast oleksid kõik uued hooned heitevabad.

Regulatsioon mõjutab eelkõige keskmisi ja suurettevõtteid, kelle väärtuspakkumus on tihedalt seotud kinnisvaraga, näiteks hotellid, muuseumid ja suuremad meelelahutusasutused. Kui neil on vaja teenuste arendamiseks ehitada uusi hooned, võib see muutuda kulukamaks. Kaudselt võib see ka tähendada, et uutel turismiteenuste pakkujatel võib olla keerukam turule siseneda, eriti juhul, kui see eeldab suuri investeeringuid hoonetega seotud põhivarasse.

- suurendada taastuvate energiaallikate osakaalu ELi üldises energiaallikate jaotuses 2030. aastaks praeguselt 32%-lt 40%-le¹⁴.

Direktiiv on eelkõige suunatud fossiilkütustest eemaldumisele ja taastuvenergiaallikate (näiteks vesinik) kasutuselevõtule, mis on keskendunud peamiselt energia- ja transpordisektorile. Hoolimata sellest, võib see algatus lühemas perspektiivis põhjustada turismiteenuste pakkujatele energiahindade tõusu, suunates neid energia kokkuhoiu poole. See omakorda võib kaasa tuua lühemad lahtiolekuajad ja täiendavad investeeringud erinevatesse energia säästmise meetmetesse, nagu näiteks päikesepaneelide paigaldamine.

- karmistada uute sõiduautode ja uute väikeste tarbesõidukite CO² heite norme kooskõlas ELi suuremate kliimaeesmärkidega, järgides ELi määrust 2019/631¹⁵. ([Euroopa Komisjon 2022a](#))

Tegu on osaga „Eesmärk 55“ strateegiast, mille otsese tagajärjena peavad uued sõiduautod olema 2035. aastaks heitevabad. Turismiteenuste pakkujatele, kellel on vaja sõiduautot või tarbesõidukit, tähendab see tõenäoliselt kulude suurenemist sõidukipargi uuendamisel, kuna praegu on

¹¹ [EUR-Lex - 52021PC0562 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

¹² [Efficient and Green Mobility \(europa.eu\)](#)

¹³ [Hoonete energiatõhususe direktiiv](#)

¹⁴ [Commission presents Renewable Energy Directive revision \(europa.eu\)](#)

¹⁵ [EUR-Lex - 52021PC0556 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

elektriautod tavasõidukitest kallimad. Sisepõlemismootoriga autode edasikasutamine võib samuti tähendada kõrgemaid kulusid, kuna käesoleva uuringu koostamise ajal on Eestis väljatöötamisel nn automaks, mille tingimused ja arvutusmudelid ei ole veel selgunud.

Samuti mõjutavad turismiteenuste pakkujaid lähiaastatel järgmised Euroopa Komisjoni kehtestatud määrused ja direktiivid.

- Jätkusuutliku rahastuse [taksonoomiamäärus](#) (vastu võetud).

Mõjutab otseselt majutusasutusi, kuna määruses on sätestatud, et suurettevõteteks klassifitseeruvad majutusasutused peavad 2025. aastast alates aru andma, kui suur osa nende tuludest ja kuludest on pärit tegevustest, mis panustavad elurikkuse ja ökosüsteemide kaitsmisse ja taastamisse. See tähendab antud sihtgrupile täiendavaid kulusid administratiivsele aruandlusele ja seetõttu ka uute kompetentside väljaarendamist.

- [Kestliku aruandluse direktiiv](#) (aruandluskohustus algab 2025, 2024. aasta kohta).

Direktiivi järgi on kõigil suurettevõtetel kohustus alates 2025. aastast koostada raport [Euroopa kestlikkuse aruandluse standardite alusel](#), mis käsitleb kestlikkuse ja ESG (*environmental, social, governance*) mõjude juhtimist ja tulemuslikkust ettevõttes. Raport peab sisaldama näiteks äristrateegia seost kestlikkusega, olulisi kestlikkuse ja ESG teemasid, juhtimisstruktuuri ülesehitust kestlikkuse ja ESG küsimustega tegelemiseks, seatud eesmärged ja tulemusnäitajaid. See direktiiv toob turismisektori suurettevõtetele uue aruandluskohustuse ja nõuab, sarnaselt taksonoomiamäärusega, uute kompetentside väljaarendamist.

- [Roheväidete direktiiv](#) (loomisel).

Direktiiv kehtestab kriteeriumid roheväidete esitamiseks ja rohemärgiste kasutamiseks. Kuigi täpsed kriteeriumid ja nõuded on veel teadmata, peaks see direktiiv reguleerima muuhulgas seda, millistel ettevõtetel on lubatud reklaamida end kestlikkuse põhimõtteid järgides. Ehk eeldatavasti tekivad kestliku turismi põhimõtteid rakendatavatel ettevõtetel paremad ja selgemad võimalused enda turundamiseks.

Kokkuvõttelikult mõjutab uute EL direktiivide ja regulatsioonide kehtima hakkamine Eesti turismisektori teenusepakkujaid mitmeti. Keskkonناسäästlikkuse ja jätkusuutlikkuse eesmärkide tõttu on ettevõtetel vaja teha uusi investeeringuid, et vähendada toidujäätmeid, asendada ühekorrplasttooted korduvkasutatavatega, juurutada rohkem taastuenergia lahendusi ja vähendada CO₂ heitmeid. See tähendab biojätmete eraldi kogumist, komposterite soetamist ning uute, keskkonناسõbralikumate sõidukite kasutuselevõttu. Nende investeeringute suurus sõltub peamiselt turismiteenuse pakkuja tegevusvaldkonnast, kuid mitmed investeeringud (nt korduvkasutatavate söögiriistade kasutamine) aitavad turismiteenuse pakkujal pikemas perspektiivis raha säästa, vähendades igapäevaseid püsikulusid. Lisaks suurenevad administratiivsed kohustused kestlikkuse teemadega seotud aruandluse tõttu, mis on suunatud peamiselt suurettevõtetele. Samuti peavad need turismiteenuse pakkujad, kelle teenused on seotud kinnisvaraga, arvestama ka uute ehitusnormidega, mis võivad suurendada uute hoonete ehituskulusid.

Lisaks otsesele mõjule, nagu investeeringud taastuenergiasse ja rohelisematesse tehnoloogiatesse, toovad uued regulatsioonid kaasa ka kaudseid positiivseid mõjusid. TEN-T võrgustiku edendamine piiriülese raudtee-reisijateveo teenuste abil peaks elavdama kohalikku turismisektorit, pakkudes välituristidele uusi võimalusi Eestit külastada. Samuti võime eeldada, et uued regulatsioonid suunavad turismiteenuse pakkujaid senisest rohkem keskenduma kestliku

arenguga seotud teemadele, aidates seeläbi kaasa üldisele keskkonnasõbralikumale ja jätkusuutlikumale arengule sektoris.

Lisaks keskkonda puudutavatele regulatsioonidele ja meetmetele on ELi [turismi üleminekujuhistes](#) tähelepanu juhitud turismi sotsiaalmajanduslikule mõõtmele, eeskätt oskuste ja tööjõu arendamisele ning võrdsusele, ligipääsetavusele ja elanike heaolule. Sealjuures tuleks juhinduda teiste seas järgmistest soovitustest:

- hoonete ja reisiristu projekteerimisel/renoveerimisel on oluline arvestada erinevate potentsiaalsete kliendirühmadega, sh liikumisraskustega inimestega, järgides algatuse [„Uus Euroopa Bauhaus“](#) kestlikkuse, stiili ja kaasatuse põhimõtteid erinevate majandussektorite ümberkujundamisel;
- turismiteenuse pakkujate konkurentsivõime säilitamiseks ja suurendamiseks, edukaks rohe- ja digipöördeks ning kestlike turismiteenuste pakkumiseks on vaja arendada sektori, sh ametiasutuste ja turismi sihtkohtade juhtimisorganisatsioonide töötajate keskkonnahoiu- ja digipädevusi, aga ka strateegilisi ja innovatsioonioskusi, ning sellest tulenevalt täiendada või koostada turismiõppekavasid;
- kasulik oleks korraldada kestliku turismi eeliste ja võimaluste kohta teadlikkuse tõstmise kampaaniaid, sest ehkki [Eurobaromeetri uuringu](#) järgi on iga kolmas ELi kodanik reisimisel valmis kestlike valikute eest rohkem maksma, erineb valmisolek vastanute päritoluriigist, vanuserühmast ja haridustasemest sõltuvalt;
- samuti on oluline teha teavitustööd kohalikul ja piirkondlikul tasandil mikroettevõtete ja VKEde seas, et nad teadvustaksid keskkonnasõbralikumatele ja digitaalselt toetatud teenustele ülemineku eeliseid;
- turismisektori tööjõupuuduse leevendamiseks ja võrdsuse edendamiseks (sh palgalõhe vähendamiseks, tööjõukulude suurendamiseks muude sektoritega võrreldes) on oluline arendada atraktiivseid karjäärivõimalusi, stabiilset ja kvaliteetset tööhõivet, tagada õiglane palk ja head töötingimused;
- füüsilise ligipääsetavuse tagamiseks liikumisraskustega külastajatele tuleb tõsta teadlikkust ligipääsetavuse tähtsusest ning seda võimaldavate turismiteenuste hulka ja nähtavust, samuti lisada avalike hangete tingimustesse ligipääsetavuse tagamise nõude;
- majandusliku ligipääsetavuse tõstmiseks võiks sektor tagada teenused erinevate majanduslike võimalustega reisijatele, samuti pöörata tähelepanu muude marginaliseeritud või diskrimineeritud rühmade turvalisusele ja ligipääsule;
- kohalike elanike heaolu, looduse ja kultuuri kaitse tagamiseks on oluline arendada ja pakkuda turismiteenuseid keskkonda, kultuuri ja inimesi hoidval viisil, kaasates kohalikke elanikke turismi tegevuse ja mõjude kavandamisse ja järelevalvesse ning arendades selliseid turismiteenuseid, mis pakuvad huvi nii kohalikele kui ka külastajatele. ([Euroopa Komisjon 2022a](#))

Kehtivas „Eesti Turismistrateegia 2022–2025“ on kestlikkus üks kolmest läbivast tegutsemispõhimõttest. Strateegia seab 2025. aastaks järgmised eesmärgid: Eesti on säästva turismi (Sustainable Travel Index) edetabelis 4. kohal ning roheliste sihtkohtade võrgustiku Green Destinations tiitlit omab vähemalt kuus Eesti sihtkohta. ([MKM 2022](#)) Turismistrateegia rakendamine ei too turismiteenuse pakkujatele kaasa otseseid uusi kohustusi, vaid sellega sätestatakse rida tegevusi, mis aitavad saavutada seatud eesmärgid. Näiteks kestlikult tegutsevate ettevõtete tunnustamine, ringmajanduse programmid, uute ärimudelite toetamine,

ressursisäästuga seonduvate parimate praktikate ja toetusvõimaluste jagamine ning muud sarnased algatused.